

Willem Frederik Hermans

VOLLEDIGE WERKEN 5

Romans

Onder professoren

Uit talloos veel miljoenen

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

2013

De *Volledige Werken* zijn tot stand gekomen door en onder auspiciën van de Stichting Willem Frederik Hermans instituut, daartoe geautoriseerd door de Erven Hermans. Deze editie is vervaardigd door en onder wetenschappelijke verantwoordelijkheid van het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van het Nederlands Letterenfonds en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

W F H

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 2013: Erven Willem Frederik Hermans
Copyright © 2013 tekstbezorging en commentaar:
Huygens ING (KNAW)

Eerste druk, in luxe editie, mei 2013
Tweede druk mei 2013
Omslagontwerp Tessa van der Waals
Vormgeving binnenwerk Adriaan de Jonge
Zetwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk- en bindwerk Clausen & Bosse, Leck

ISBN 978 90 234 7761 7
NUR 301

www.debezigebij.nl
www.willemfrederikhermans.nl
www.wfhermansvolledigewerken.nl
www.huygens.knaw.nl

Inhoud

Onder professoren 7

Een telegram 9

Eerste fragment uit het dagboek van dokter Barend
18

Het cadeau van Lagerwij 36

Tweede fragment uit het dagboek van dokter Barend
69

Hem huldigen 81

Derde fragment uit het dagboek van dokter Barend
104

Laetitia 116

Een heel fijne sound 131

De president-curator 144

Een smakelijk hapje en een tafelschuimer 180

Intern beraad 195

Stroomer en zijn Gonnie 229

Vele professoren in een seksclub 266

Huldeblijken 316

De reerug 362

Een herdersuurtje 373

In de aula 408

Laatste fragment uit het dagboek van dokter Barend
444

Rien ne va plus 451

Nawoord 505

Willem Frederik Hermans

VOLLEDIGE WERKEN 5

Romans

Onder professoren

Uit talloos veel miljoenen

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

2013

De *Volledige Werken* zijn tot stand gekomen door en onder auspiciën van de Stichting Willem Frederik Hermans instituut, daartoe geautoriseerd door de Erven Hermans. Deze editie is vervaardigd door en onder wetenschappelijke verantwoordelijkheid van het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van het Nederlands Letterenfonds en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

W F H

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 2013: Erven Willem Frederik Hermans
Copyright © 2013 tekstbezorging en commentaar:
Huygens ING (KNAW)

Eerste druk, in luxe editie, mei 2013
Tweede druk mei 2013
Omslagontwerp Tessa van der Waals
Vormgeving binnenwerk Adriaan de Jonge
Zetwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk- en bindwerk Clausen & Bosse, Leck

ISBN 978 90 234 7761 7
NUR 301

www.debezigebij.nl
www.willemfrederikhermans.nl
www.wfhermansvolledigewerken.nl
www.huygens.knaw.nl

Inhoud

Onder professoren 7

Een telegram 9

Eerste fragment uit het dagboek van dokter Barend
18

Het cadeau van Lagerwij 36

Tweede fragment uit het dagboek van dokter Barend
69

Hem huldigen 81

Derde fragment uit het dagboek van dokter Barend
104

Lactitia 116

Een heel fijne sound 131

De president-curator 144

Een smakelijk hapje en een tafelschuimer 180

Intern beraad 195

Stroomer en zijn Ginnie 229

Vele professoren in een seksclub 266

Huldeblijken 316

De reerug 362

Een herdersuurtje 373

In de aula 408

Laatste fragment uit het dagboek van dokter Barend
444

Rien ne va plus 451

Nawoord 505

EEN TELEGRAM

Het boerderijtje, juist een voormalige boerenarbeiderswoning, min of meer tot buitenhuisje verbouwd, stond te druipen van de regen, die er de hele nacht op neergeplensd was. Die herfstige zaterdagmorgen ging de zon precies om een minuut voor zevenen op en juist op datzelfde ogenblik opende, in de slaapkamer van het huisje, de hooggeleerde Professor Doctor Rufus (roepnaam Roef) Dingelam zijn ogen.

Hoogleraar in de technische scheikunde aan een universiteit in het Noorden van ons land, had hij, als iedereen, op zaterdag vrij. Hij zou dus rustig wat later wakker hebben kunnen worden. Maar dat lukte hem nu eenmaal niet, want van maandag tot en met vrijdag werd hij ook altijd om even voor zevenen wakker. En net als op die werkdagen, kwamen ook nu zijn gedachten onmiddellijk op zijn beroepsbezigheden.

‘Dat gelazer,’ mompelde hij.

Had hij, even voor het ontwaken, een kwade droom doorstaan, een nachtmerrie die voortspoot uit de ergernissen waaraan hij op zijn laboratorium dagelijks onderworpen was?

Sinds de universiteiten waren gedemocratiseerd, wat inhield dat hij bijna elke week vele uren moest vergaderen om mensen die niets afwisten van de zaken waar ze over praatten, de gelegenheid te geven van hun democratische recht gebruik te maken er toch het hoogste woord over te voeren, ergerde hij zich.

Al drie jaar moest hij nu zijn tijd aan deze onbenullige nieuwigheid verknoeien. Tot wetenschappelijke arbeid van enige betekenis kwam hij niet meer.

Een tweede ergernis was zijn slechte verstandhouding met zijn naaste collega, Professor Doctorandus Knellis Tamstra, een man die nooit hoogleraar had mogen worden, die er alleen maar in geslaagd was het zo ver te brengen, wisten insiders, door met veel openbaar vertoon van het rooms-katholieke op het gereformeerde geloof over te stappen.

Het laatste wat Tamstra had bedacht om Dingelam te pesten, was Dingelam te verdrijven uit diens mooie kamer aan de voorzijde van het laboratoriumgebouw en daar een assistent van zichzelf in te stoppen.

Twee dagen had de Laboratoriumraad, samengesteld uit twee hoogleraren, twintig wetenschappelijke ambtenaren, vijftig studenten en dertig secretaresses, instrumentmakers, laboranten, werksters en schoonmakers, benevens de portier, hierover vergaderd van 's ochtends elf tot 's avonds elf. Er was gestemd. De stem van de portier – een luie communist – had de doorslag gegeven.

Dingelam wist niet of al deze ellende hem zelfs in zijn slaap niet meer met rust liet, maar hij had de onbedwingbare neiging zijn vrouw te vertellen wat hem bij het ontwaken allemaal te binnen schoot.

‘Gré, ben je wakker?’

‘Ja.’

Ook Gré werd, net als hij, altijd om even voor zevenen wakker.

‘Ik zal je *een* ding vertellen,’ zei hij, ‘zodra ik ook maar een kleine kans zie, dan laat ik de boel de boel. Dan neem ik ontslag.’

‘Natuurlijk Roef, daar heb je groot gelijk in. Je zou wel gek wezen. Maar waar wil je dan naartoe?’

‘Dat weet ik nog niet. Maar ik ga weg. Absoluut.’

‘Naar een andere universiteit?’

'Een andere universiteit? Of het daar niet net zo'n grote rotzooi is als hier!'

'Maar wat dan? Waar moeten we dan van leven?'

'Dat zien we later wel. Maar zoals het nu gaat, heb ik er balen tabak van. BALEN!'

'Nou ja, dat zeg je al jaren. Denk je dat je de enige bent? Op onze leeftijd... Maar niet iedereen klaagt er zo dikwijls over als jij. Wat wou je dan? Professor, dat is zowat het hoogste dat er te bereiken valt in de wereld. Je kan toch moeilijk met ansichtkaarten langs de deur gaan lopen. En zolang je dat niet wil, moet je ook niet zeuren. Hoeveel mensen zijn er niet veel slechter aan toe dan jij?'

Dat was waar.

'Hoeveel mensen zijn niet jaloers op je, ondanks alles?'

Inderdaad. En daardoor was er ook zo goed als niemand bij wie hij zich beklagen kon. De meeste gewone mensen hadden het nog slechter dan hij en de andere professoren zaten in hetzelfde schuitje.

Hij zette zijn bril op en stapte uit bed.

Eeuw van vooruitgang, eeuw van steeds grotere snelheid.

Je kunt in zes uur of minder van New York naar Amsterdam vliegen.

Maar een brief doet er vier dagen over. Iets vlugger gaat een telegram.

Telegrambesteller! Da's een baan voor jongens van 15 t/m 17 jaar die van vaart en afwisseling houden. Lekker vrij en zelfstandig telegrammen, expressestukken en oproepberichten bezorgen. Op een fiets. Maar eerst een opleiding. Duur: vijf maanden. Vakken: verkeerskennis, vaktheorie en -praktijk. Algemene ontwikkeling en veel sport. Vol salaris, ook tijdens de cursus.

Een jonge telegrambesteller fietste over een smalle asfaltweg, waarlangs dunne boompjes stonden. Hij had een uniformpet op, een uniform aan en een cape om zijn schouders.

Een vrij sterke wind blies hem van tijd tot tijd regenvlagen in zijn gezicht.

Geeft me een gevoel of het koude zweet me uitbreekt, dacht hij.

Omdat het regenwater in zijn ogen liep, hield hij zijn hoofd voorover. Op de weg kijken hoefde hij nauwelijks. Ander verkeer was er niet.

Veel sport, had er in die advertentie gestaan. Jawel. De zuivere waarheid.

Een ander zou de pest in hebben, dacht hij, maar ik vind het geen rotbaantje.

Telkens als hij een been naar beneden duwde, verleende hij het meer kracht door zijn bovenlichaam ook voorover te buigen. Zijn cape verschaftte hem niet de minste bescherming tegen de wind en lag horizontaal op de luchtstroom.

De Griekse god Hermes had aan elke voet een vleugel.

Deze telegrambesteller had er een aan zijn schouders als een helikopter.

En in zijn tas droeg hij een telegram dat met de snelheid van de elektrische stroom (300 000 km/sec) uit Stockholm was gekomen, in minder tijd dan de telegrambesteller nodig had om zijn lichaam op te heffen en het weer naar voren te buigen voor de volgende trap.

In het keukentje van de voormalige boerenarbeiderswoning richtte Professor Dingelam zich op uit een gebukte houding. Met de duim van zijn linkerhand krabde hij zich op zijn rug. Zijn oog viel op de wazige omtrekken van zijn bril, die hij op het roestvrijstalen aanrecht had gelegd. Het was een bril die altijd van zijn neus afschoof als hij zich bukte. Hij liet de bril daar liggen, bukte zich opnieuw, pakte de gasfles die hij juist had aangesloten en schoof hem tegen de muur, onder het tafeltje waar het butagasstel op stond.

Er zijn heel wat mensen, dacht hij, die er moeite mee hebben een nieuwe butagasfles aan te sluiten. Maar ik ben ten

slotte niet voor niets hoogleraar in de technische scheikunde.

Met het gezicht van een man die nooit licht, want zo'n man was hij, keek hij naar buiten, naar de woest bewegende bomen, naar de weiden waarop koeien stonden die niet van hem waren en zich nergens wat van aantrokken, naar de wolken die zeer ongelijk van dikte waren en soms ineens wat zon doorlieten.

Ik ben niet te benijden, dacht Dingelam. Mijn vader zou me uitgelachen hebben, als hij me hier gezien had, in een boerenarbeiderswoning.

Dingelam's vader was overigens al twintig jaar dood en toen hij doodging al acht jaar failliet. Alleen uit zijn jeugd en het begin van zijn studiejaren herinnerde Dingelam zich het buitenhuis op een terrein van tien hectaren bos, waar zij, van twee dienstboden vergezeld, gewoonlijk de zomer doorbrachten.

Wat een kale troep hier. De hagen langs de rechte percelen leken uit de aarde omhooggeperst door lange spleten, zoals zeegras naar buiten komt uit een gescheurde matras.

Groen waren de weiden, zwart de koeien, zwart het water van de sloten, zwart de stammen van de bomen en zwart was de cape van een telegrambesteller die eenzaam in de verte over de verlaten dijk fietste.

Op zijn rug krabbend liep Dingelam naar de huiskamer en zei:

'Ik heb de nieuwe gasfles aangesloten, hoor.'

Gré Dingelam, geboren Kelckens, bezig een rolstoffer heen en weer te duwen over de vloer, draaide haar hoofd een ogenblik in zijn richting met een glinstering van brilleglazen, keek daarna weer naar de vloer. Zij droeg een schort met blauwe bloemen, had roodpluchen pantoffels aan haar voeten en haar grijze haar was op stekelige rollers van plastic gewikkeld.

Het montuur van haar bril herinnerde vagelijk aan een vlinder. Verder was er niets vlinderachtigs aan Gré. Wie heeft trouwens ooit een vlinder van achtenvijftig jaar oud gezien?

‘Ga je nu scheren,’ zei ze, ‘dan kan ik de wastafel schoonmaken. Heb je water opgezet?’

Zij was het soort vrouw met door de leeftijd mannelijker geworden trekken, dat voor de reclame-tv zo goed kan vertellen hoe zij jarenlang met gesprongen handen heeft getobd door het gebruik van ruwe afwasmiddelen. Tot Mexan, de nieuwe formule, dit euvel in veertien dagen verhielp. ‘Mijn handen blijven glad en zacht dus en mijn vingertoppen blijven heel dus, sinds ik Mexan gebruik dus.’

‘Water opgezet? Waarvoor dan?’ vroeg hij.

‘Om je te scheren, sufferd. Wat heb je anders in de keuken uitgevoerd?’

‘Een nieuwe gasfles aangesloten. Als jij gisteren gezegd had dat de gasfles leeg was, had ik het nu niet hoeven te doen.’

Hij herinnerde zich, dat hij juist omdat hij water wilde opzetten, de nieuwe gasfles aangesloten had, maar zei dit niet.

‘O, verschrikkelijk!’ zei Gré, ‘wat een reuzen werk!’

‘Houd jij je mond maar over dingen die je zelf niet kan.’

Teruggelopen naar de keuken, waar de fluitketel al gevuld op het gasstel stond, stak hij het gas aan.

Hij haatte het buitenleven tot in de vlam van het butagas. Vlam? Een soort donsje van brandend blauw, dat door het geringste zuchtje weggeblazen kan worden.

Butagas. Elektriciteit is hier ook al niet. Ik heb een hekel aan dit krot. Alles doe ik voor haar plezier, omdat ik zelf geen behoefte heb aan plezier. Alles wat plezier heet, is door haar bedacht. Als het van mij afhing, bleef ik in de stad.

Tot het water kookte, zou de tijd nuttig besteed kunnen worden door de olielampen bij te vullen.

Het olieblok aan het hengsel dragend en een oude krant onder zijn arm, keerde hij in de zitkamer terug.

'Wat kom je nou weer doen?'

'De lamp vullen terwijl het water op staat.'

'Zie je niet dat je me in de weg loopt? Wacht dan tenminste tot ik klaar ben.'

Rrrring. De bel. Rrrring. Geen elektrische bel, nee, zo'n buitenhuisbel, die al zijn energie ontleneu moet aan de vinger die de knop indrukt. Rrrring-rrring. Rrrring bij het indrukken van de knop en rrrring bij het loslaten.

Dingelam legde de krant op de vloer, zette het oliebliek erop, liep naar het gangetje en deed de voordeur open.

De zon scheen nu. In het druipnatte tuintje stond de telegrambesteller, zijn fiets dwars tegen zijn billen geleund. De cape, niet meer door de wind gedragen, hing van zijn schouders naar beneden en een sterke geur van natte textiel maakte zich eruit los, toen de jongeling die van vaart en afwisseling hield, zijn hand, met het telegram erin, naar Dingelam uitstak.

'Goeiomorrege,' zei hij, 'een telegrammetje voor de professor.'

Hij zette een gezicht alsof hij dacht dat hij erg leuk was.

Dingelam pakte het vaalgroene, rechthoekig gevouwen papiertje aan. De besteller greep het stuur van zijn fiets, zwaaide zijn rechterbeen over het zadel en reed terug, gedeeltelijk slingerend over het gras. Toen hij tegen de dijk opreed, ging hij op z'n trappers staan.

Dingelam, met een hand het telegram bij zijn ogen brengend – waar is mijn bril? – duwde met de andere de deur weer in het slot. Met twee handen vouwde hij het telegram open.

Tekst op een smal papierlint in hoofdletters neergehamerd door een van verre bestuurd machine. Lint, te lang, aan stukken gescheurd en op het telegramformulier geplakt. Gebrekkige tekst die met de grammatica spot. Engelse woorden, bijengeharkt door iemand die eigenlijk niet goed Engels kent, maar deze taal bezigt in de mening dat elke Ne-

Gré, denkend dat hij haar niet begrepen had, verduidelijkte nu:

'Maar man! Tweehonderdtachtigduizend gulden, dat is nog geen vier keer je jaarsalaris. Daar ben je zo doorheen!'

Wat die fluitketel deed, kon je eigenlijk geen fluiten noemen. Hij maakte kenbaar dat het water kookte, maar fluiten was het niet. Het was spatten, sputteren en sissen. Gré met haar rolstoffer bereikte de keuken eerder dan Dingelam en draaide het gas uit.

'Ga je nu scheren, dan zet ik meteen thee.'

derlander en zeker een Nederlandse hoogleraar hem lezen kan. Hier en daar spelfouten. Of seinfouten. Maar hoofdletters zo groot dat ze zelfs zonder bril te lezen zijn.

Tekst. Verschrikkelijkste van alle uitvindingen die de mens kunnen teisteren.

Geen plant geen dier vertoont, als je er een papiertje met wat tekst bij houdt, de heftige fysiologische veranderingen waaraan Dingelam onderworpen werd.

Dingelam, toch niet de eerste de beste, wat door de tekst nog onderstreept werd.

Dingelam, geen plant, geen dier, maar een mens met een geoefend verstand van superieure kwaliteit – een Nederlands hoogleraar.

De huid op zijn kuiten begon te steken en zweet welde op aan zijn schaarse haarwortels. Druppels vergrootten de sproeten op zijn glimmende voorhoofd als vergrootglazen. Hij krabde zich op zijn rug, hij haalde zijn vingers, oudste kam van de mensheid, door zijn dunne half rode en half gele haar.

Het telegram nog steeds voor zijn ogen houdend, gedoogde hij dat zijn voeten hem langzaam naar de huiskamer verplaatsten.

In de deuropening botste hij tegen Gré op, die de rolstof fer wegbracht.

‘Gré,’ zei hij, schraapte zijn keel en voegde eraan toe: ‘Raad eens wat er gebeurd is?’

‘Gauw zeggen en ga je dan scheren.’

‘Ik heb de Nobelprijs gekregen,’ zei Dingelam.

‘De Nobelprijs? En wat krijg je dan?’

‘Tweehonderdtachtigduizend gulden, of zoiets. Waarom?’

‘Maar daar kunnen we toch niet van *leven*?’

Zijn mond viel open van verbazing en hij duwde het telegram met twee handen tegen zijn borst, alsof hij bang was dat ze hem dat ook nog zou afpakken.

Gré, denkend dat hij haar niet begrepen had, verduidelijkte nu:

'Maar man! Tweehonderdtachtigduizend gulden, dat is nog geen vier keer je jaarsalaris. Daar ben je zo doorheen!'

Wat die fluitketel deed, kon je eigenlijk geen fluiten noemen. Hij maakte kenbaar dat het water kookte, maar fluiten was het niet. Het was spatten, sputteren en sissen. Gré met haar rolstoel bereikte de keuken eerder dan Dingelam en draaide het gas uit.

'Ga je nu scheren, dan zet ik meteen thee.'